

שאלה: מה מקור הביטוי "נולד בן זכר במשפחה - נרפאה המשפחה", ומה משמעותו?

תשובה: בתלמוד הירושלמי מסכת מועד קטן פרק ג' הלכה ז' נאמר על שנת אבל: "שכל אותה השנה הדין מתוח כנגד המשפחה, דאמר רבי יוחנן: כל שבעה החרב שלופה, עד שלשים היא רופפת, לאחר שנים עשר חדש היא חוזרת לתערה. למה הדבר דומה? לכיפה של אבנים. כיון שנתרערה אחת מהן - נתרערו כולן. ואמר רבי לעזר [אלעזר]: אם נולד בן זכר באותה המשפחה נתרפאת כל אותה המשפחה." בלשון דומה מאד מובאים הדברים במדרש בראשית רבה פרשה ק"א. הדברים מובאים בטור יורה דעה סימן שצ"ד (שם מיוחסים דברי רבי אלעזר לרבי אלכסנדר), בשולחן ערוך יו"ד סימן שצ"ד סעיף ד', בלבוש יו"ד סימן שצ"ד סעיף ד', ב"חכמת אדם" כלל קס"ז סעיף ה', ב"ערוך השלחן" יו"ד סימן שצ"ד סעיף ג', וכן בקיצור שולחן ערוך סימן רט"ו סעיף ב'.

מאמר חז"ל זה משמש את ה"מצודת דוד" בפירושו על שמואל א' פרק ד'. בפסוקים י"ט-כ' שם נאמר: "וכלתו אשת פינחס הרה ללת ותשמע את השמעה אל הלקח ארון האלקים ומת חמיה ואישה ותכרע ותלד כי נהפכו עליה צריה: וכעת מותה ותדברנה הנצבות עליה אל תיראי כי בן ילדת ולא ענתה ולא שתה לבה". ומסביר ה"מצודת דוד" את דברי ההרגעה של הנצבות: "היות חשבו שמתפחדת שלא תמות גם היא בעבור רוע המזל, וכמו שאמרו רז"ל: אחד מן המשפחה שמת ידאגו וכו', ולזה אמרו לה: דע כי בן ילדת ושוב אין לך לפחד, כי אם נולד בן זכר נתרפאת כל המשפחה וכמו שאמרו רז"ל".

למאמר חז"ל זה יש גם נפקא מינה הלכתית. המהרש"ל דן בשאלה על אדם שאמו נפטרה וטרם נקברה ויש לו בן לימול, האם יש להקדים את המילה או שמא את הקבורה. ותשובתו, המופיעה בשו"ת מהרש"ל סימן ע', היא שאף שלכאורה היה ראוי שימול אותו אחרי שיקברו את מתו, דקודם שקברו המת הוי אונן ופטור מכל מצות הכתובים בתורה, הרי המילה קודמת. המהרש"ל מביא שם מספר נימוקים לדבריו, ונימוקו האחרון שם הוא: "ועוד: עיקר שפטרו אותו מכל המצות - משום כבוד המת הוא, כדי שיעסוק עם מתו. וזה (המילה, ד.ה.) הוא כבודו, כמו שאמרו רז"ל בירושלמי: מת אחד במשפחה - ידאגו כל המשפחה, נולד בן זכר - נתרפאה כל המשפחה, והכנסתו לברית היא לידתו דהא גר במילתו אמרינן כקטן שנולד דמי, ואם כן כבוד המת הוא."

פסיקתו של המהרש"ל שמשה את רבי אלעזר פלקלס, רבה של בפראג ותלמידו המובהק של ר' יחזקאל לנדא, בעל ה"נודע ביהודה", בשאלה דומה בשו"ת "תשובה מאהבה" א' סימן פ"ה בדבר מילה שלא בזמנה שנדחתה ליום ראשון וביום שבת קדש מתה אם הילד ונעשה אביו אונן, אם הקבורה קודמת או המילה קודמה. גם רבי משה סופר בשו"ת חתם סופר חלק ב' (יו"ד) סימן שכ"ה כותב שעל אף שיש מחלוקת של המהרש"ל והרמ"א בשאלה אם אונן פטור מכל המצוות (שיטת הרמ"א) או רק ממצוה כללית אבל לא ממצוה פרטית כגון מילה ובעילת מצוה (שיטת המהרש"ל), הנה בענין קדימות המילה והקבורה הוא פסק להקדים המילה מפני הטעם השלישי שכתב מהרש"ל - "כיון דנולד בן זכר במשפחה ונתרפאה כל המשפחה, אם כן המילה גופה הוה ניח להמת וכבוד המת הוא למול טרם קבורתו".